

**СТАНОВИЩЕ**  
**ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА НИКОЛАЙ ПАВЛОВ**  
**„ХАЙДЕГЕР И ПРОБЛЕМЪТ ЗА ОТЧУЖДЕНИЕТО“**  
**ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН**  
**„ДОКТОР“ в професионално направление 2.3. ФИЛОСОФИЯ,**  
**СПЕЦИАЛНОСТ *Философия на културата,***  
***политиката, правото и икономиката /феноменология/***  
**от проф. дфн Нина Димитрова**

Дисертационният труд на Николай Павлов е в обем от 135 страници и се състои от въведение, няколко части (глави), заключение и списък на използваната и цитирана литература от 103 заглавия, от които 30 на български език, останалите – на английски и немски.

Във *Въведението* изследването е представено като опит да се прочете темата за отчуждението през/чрез идеите на автор, нетипичен за конкретното дискурсивно поле – Мартин Хайдегер. Замисълът е да се открият допирните точки между Хайдегер и Маркс в търсеното отношение, които да обусловят възможността за един задочен диалог по дадената тема. В тази първа част е очертана логиката на изложението, започнало с представянето на историческия контекст на появата на идеята за отчуждението и на последвалото ѝ развитие, а отправният пункт е философията на Платон. Историко-философският анализ е планиран да акцентира върху Хегеловата „Феноменология на духа“ като съчинение от особено значение за осмислянето на проблема за отчуждението. За следваща стъпка е посочена съпоставката с Марксовото тълкование на отчуждението като материален и обществен процес, по-нататък – с прочитите на Вебер и Зимел; Сартр и Франкфуртската школа.

Това, което липсва в уводната част на представения за обсъждане труд, е ясно формулирана теза. Компонентът е задължителен за една дисертация, както и други подобни, като обосновката на методологическия инструментариум, и т.н.

Изложението започва с концепцията на Хегел за отчуждението на духа. Последващият анализ обръща внимание първо върху необходимостта от разграничаването между *овъншняване* и *отчуждение*, по-нататък се придържа плътно към логиката на Хегеловото движение на мисълта, за да стигне до заключението за една действителна близост тук между нея и Марксовата гледна точка: „В първата публикация след докторската си дисертация Маркс атакува цялата общественно-икономическа структура, описана във „Философия на правото“, като отчуждение на истинското предметяване на човека. Той не подозира, че самият Хегел в един момент е близо до такава позиция“, по думите на автора (с. 23).

Николай Павлов се фокусира върху *опредметяването* като тази дейност на съзнанието, специфичното тълкуване на която от страна на двамата философа води до същностно разграничение помежду им в разбиранията им за отчуждението. Анализът продължава с открояването и на други разлики, за да премине от Хегеловите към Марксовите възгледи по избраната тема. Показани са основните критики на Маркс към Хегеловите твърдения и детайлно е представена известната му трактовка за отчуждението, изискваща то да се мисли като обективна структура на опита и дейността в обществото, а не като абстрактно понятие.

Следващите две части от изложението на дисертацията са посветени на два „свитъка“ *Ръкописи* на Маркс: шумно обсъжданите след откриването им „Икономическо-философски ръкописи“ от 1844 г., където отчуждението е основно понятие (тук докторантът е предложил компетентен, точен и проникновен анализ), както и на по-късните (фактически от зрелия период на философа) „Икономически ръкописи“ от 1857-1859 г., които по отношение на обсъждания проблем са останали в известен смисъл в сянката на *Ръкописите* от 1844 г. Коментирана е идеята на Маркс за връзката между същността на човека и труда като неговата творческа дейност, неговата *родова дейност*, представляваща процес на *овещяване* (с изясняване на разликата между овещяване и отчуждение).

Повече внимание на процеса на труда е отделено в следващата глава, посветена на *една онтология на труда*. Анализът се спира специално и на проблема за времето (доколкото трудът е създаващ времето или въвеждащ го в света), като са предложени варианти на Марксовото тълкуване.

Направен е извод за сходство между концепцията на Маркс за времето и тази на Хайдегер от „Битие и време“. Намерена е и важна разлика между тях, отчитаща факта, че при Хайдегер липсва схващането за темпорализиращата дейност на Dasein като обществен процес по преобразуване на природата.

По-нататм изследването обособява три аспекта на отчуждението при Хайдегер – като *овесяване*, като *неистинност* и като *по-становка* (на всеки от тях е отреден специален параграф), изяснявайки основанията за критика към класическото тълкуване. Те са обяснени като дължащи се на основополагащата разлика, утвърждавана от философа, между онтично и онтологично. (Показано е как от тази изходна позиция Хайдегер определя Марксовата концепция за отчуждението за повърхностна, незасягаща изначалното – онтологичното – отчуждение). Авторът разглежда Хайдегеровите схващания и в контекста на множеството им съвременни интерпретации.

Последните части на изследването са най-важни за разработката на избраната тема. Николай Павлов проследява и настъпилите с времето промени в схващанията на немския философ, отбелязвайки как концепцията за отчуждението у късния Хайдегер („Писмо за хуманизма“) пряко кореспондира с постановката на Маркс. Нещо повече, авторът изтъква „чувствителността на Хайдегер към откриването на близостта с проблематиката на собствената му философия“ (с. 78). Прави впечатление емпатията, с която са коментирани различни моменти от тази философия – като пример ще посоча вниманието, отделено на значението на *скуката* като една от фундаменталните настройки за постигане на истинността за битието, и мн. др. Анализът върху Хайдегеровите схващания – и като цяло, и конкретно върху отчуждението, откроява професионалната вещина на докторанта, способността му да се справя с тази нелека философска „материя“; не на последно място – и неговата ерудиция, проявена например в коментара на идеите на Карел Косик, релевантни на темата.

Подобно впечатление прави и представянето на така важното присъствие на Лукач за цялостната разработка на дисертационната тема.

Заключението още веднъж изтъква основанията за утвърждаването на конкретно интерпретативно поле, което да позволи съвместността между *класическия* Марксов подход и *некласическия* Хайдегеров подход; съвместност, продуктивна с оглед на една философска антропология. Впрочем, това по същество е един от приносните моменти на дисертационното изследване, посочени в изготвената от автора справка, поместена в автореферата на дисертацията. Няколко думи и за него: текстът там не навсякъде отговаря на изискванията, според които трябва да бъде изготвен – на места той представлява просто съкращение на основния.

Формулираните пет приносни момента са реални; според мен най-важен е последният.

В автореферата са посочени и заглавията на 4 публикации по темата на дисертационното изследване.

Като цяло, дисертацията е компетентно изследване по значима тема, с ясно и логично изложение (за съжаление, с много граматически грешки) и обосновани изводи. Като член на научното жури по процедурата за защитата на дисертацията на Николай Тодоров Павлов ще гласувам с „да“ той да получи исканата ОНС *доктор* в ПН 2.3 *Философия*, специалност *Философия на културата, политиката, правото и икономиката (феноменология)*.

08. 03. 2023

Подпис: